

Onderwerp Hoogwaterbescherming Retentiebekken Horn door optimalisatie nooddijk van legioblokken
Portefeuillehouder(s) drs. P. Houben (MBA)

1. Onderwerp

Hoogwaterbescherming Retentiebekken Horn door optimalisatie nooddijk van legioblokken.

2. Inleiding

Aanleiding

Al jaren realiseert de gemeente Leudal noodmaatregelen aan de rand van het noordelijk retentiebekken in Horn. Bij aankomend hoogwater wordt in opdracht van de gemeente en volgens het geldende hoogwaterdraaiboek een waterkering opgebouwd. Volgens het huidige draaiboek bestaat deze kering uit de fundering van de in het verleden aangebrachte legioblokken en verhoogd met grond voorzien van folie. Deze maatregel is een noodmaatregel die gekoppeld is aan de ophoging van de instroomvoorziening die nu gepland staat voor medio 2035. Deze ophoging is afhankelijk van de voortgang van de hoogwaterbeschermingsmaatregelen benedenstrooms.

De bewoners van met name de Kemp in Horn hebben geen vertrouwen in de in het draaiboek opgenomen gronddijk. In het verleden (hoogwater 2021) is de aangebrachte gronddijk bezweken door het lekken van een rioolafsluiter. Hoewel deze voorziening (rioolafsluiter) na de hoogwatergolf van 2021 is verstrekt en nu op basis van beheermaatregelen wordt vervangen door een type wat voldoet aan de eisen gesteld aan een primaire kering, blijven de bewoners geen vertrouwen hebben in de geboden maatregel.

Alternatievenstudie

Begin 2025 is een alternatievenstudie voor de gronddijk uitgevoerd waarbij diverse technische mogelijkheden zijn onderzocht. Hierbij is gekeken naar veiligheid, snelheid, technische mogelijkheden, risico's en kosten. Tijdens een infoavond met de bewoners van de Kemp zijn deze alternatieven toegelicht en besproken. Hier hebben de bewoners nogmaals hun bezwaren t.a.v. de gronddijk geuit. Bestuurlijk is nog geen keuze gemaakt in een eventueel alternatief voor de zanddijk en wordt op dit moment vastgehouden aan de nooddijk volgens het draaiboek hoogwaterbescherming.

Op basis van de informatieavonden en inhoudelijke afstemming over mogelijke alternatieven is door de bewoners van de Kemp aangegeven dat zij de voorkeur geven aan het optimaliseren van de nooddijk met legioblokken. Verantwoordelijk portefeuillehouder heeft hierbij aangegeven te willen onderzoeken wat de technische mogelijkheden zijn, welk beschermingsniveau hierbij wordt bereikt, wat de consequenties zijn voor het draaiboek hoogwater en welke investering hiermee is gemoeid.

Beoogd effect

Het doel van de geactualiseerde noodvoorziening is het beschermen van de woningen aan de rand van het noordelijk retentiebekken tegen een hoogwatergolf. Deze maatregelen dienen ter overbrugging van de door Rijkswaterstaat te realiseren structurele beschermende maatregelen zijnde het ophogen van de instroomvoorziening en/of het realiseren van een permanente bescherming aan de rand van het bekken.

Permanente oplossing.

De instroomvoorziening in het Noordelijk retentiebekken is nu 20.00+NAP. Naar verwachting wordt niet eerder dan in 2035 deze opgehoogd naar de uiteindelijke beschermingshoogte van 20.80+NAP. Deze hoogte is in het verleden bepaald om de woningen aan de rand van het retentiebekken een vastgesteld beschermingsniveau te bieden. Gelet op de klimaatveranderingen en de diverse infrastructurele maatregelen zowel beneden- als bovenstrooms van de Maas is de definitieve instroomhoogte nog onderwerp van nadere studie.

De maatregelen zoals opgenomen in het hoogwaterplan Leudal 2023 en de voorgestelde optimalisatie betreffen nog altijd noodmaatregelen om de woningen aan de Kemp en de Broekweg te beschermen tegen hoogwater. Een noodmaatregel die door de gemeente wordt gerealiseerd. Gelet op de eerder genoemde klimaatveranderingen is een permanente en robuuste bescherming voor ook de woningen aan de rand van het retentiebekken opportuun. Daarom wordt geadviseerd om naast het optimaliseren van de noodvoorziening ook in te zetten op het ontwikkelen van permanente beschermingsmaatregelen zoals het ophogen van de instroomvoorziening of anderszins.

Proces tot nu toe

Op 17 december 2024 heeft het college het advies "alternatievenstudie Nooddijken Retentiebekken Haelen-Horn" sonderend besproken. Op basis hiervan is het besluit genomen om voor nu vast te houden aan de huidige zanddijk als nooddijk en de alternatieven als basis te gebruiken voor de (vervolg) gesprekken/-proces en -communicatie met derden.

Met de bewoners zijn vervolgens gesprekken gevoerd over de specifieke beschermingsmaatregelen. De bewoners blijven, gelet op hun ervaringen uit 2021, bezwaren uiten voor de huidige nooddijk middels een gronddijk. Hierop is door verantwoordelijk portefeuillehouder aangegeven te zullen onderzoeken of optimalisatie van de huidige voorziening van legioblokken haalbaar is. Dit heeft uiteindelijk geleid tot de bewonersbrief van 15 september 2025 (bijlage 1). Hierin geven de bewoners aan volledig achter het voorstel te staan en hierin een belangrijke stap te zien richting een effectieve bescherming tegen hoogwater.

Scenario's

Onderstaande scenario's zijn overwogen:

Scenario 1: Bescherming bieden via een variant uit de alternatievenstudie.

Met name de Geodesign Barrier is als scenario beoordeeld. Onderdelen die zijn afgewogen zijn:

- Sloop huidige voorziening van legioblokken;
- Bescherming tot 20.80+NAP;
- Kwetsbaarheid door logistieke afstand bij opdracht en realisatie;
- Investeringsbedrag € 1.240.000,- is exclusief riool technische aanpassingen en exclusief verlenging door hogere waterstand.

Dit scenario is hiermee als mogelijk alternatief niet opgenomen.

Scenario 2:

Bescherming bieden middels huidige noodvoorziening van grond (volgens Hoogwaterplan Leudal)

Volgens het Hoogwaterplan Leudal wordt op basis van een bepaalde waterstand door een externe partij een nooddijk gerealiseerd. Hiervoor wordt jaarlijks een geactualiseerde opdracht verstrekt voor opslag benodigde materialen en stand-by kosten om de werkzaamheden en noodzakelijke acties te garanderen. Binnen de opdracht gelden de volgende uitgangspunten:

- Garantie voor beschikbaarheid van voldoende grond voor opbouw nooddijk;
- Opslag van benodigde materialen;
- Beschikbaarheid van medewerkers realisatie, voorbereiding en coördinatie;
- Jaarlijkse inspectieronde projectgebied inclusief aanpassingen werkplan.

Dit scenario is geactualiseerd op basis van gebruik dikkere folie en volledig inpakken van gronddijk. De kosten voor het realiseren van deze noodvoorziening (opbouw dijk) bedragen per keer dat moet worden opgebouwd ca. € 131.000,--. Binnen het hoogwaterplan is nog geen uitbreiding opgenomen voor een mogelijke hogere waterstandsbescherming.

Scenario 3: Het niet treffen van een noodmaatregel

Zoals aangegeven is het beschermen tegen hoogwater geen verplichting van de gemeente Leudal. Naast het realiseren van noodmaatregelen is er een optie om géén voorzieningen in de openbare ruimte te realiseren en op perceelniveau waar mogelijk maatregelen te treffen. Zo kunnen de burgers voorzieningen treffen om onverhoopte waterschade te voorkomen door aanpassingen aan hun woningen te realiseren. Omdat door een te voorziene hoogwatergolf (en mogelijke evacuatie) veiligheid niet aan de orde is, kan worden gesteld dat gevolgen zich beperken tot materiele schade. Een combinatie van maatregelen op perceel niveau en het vergoeden van schade vanuit een gemeentelijke voorziening kunnen als afwegingskader worden meegenomen in de verdere uitwerking.

Scenario 4: Optimaliseren huidige nooddijk van legioblokken

Uitgangspunt bij dit scenario is het optimaliseren van de huidige fundering van legioblokken tot een vastgesteld beschermingsniveau. Hierbij worden de kaders gehanteerd voor een primaire kering en zullen de riooltechnische voorzieningen ook moeten gaan voldoen aan de kaders voor een primaire kering.

3. Voorstel aan de Raad

1. Instemmen met het optimaliseren van de nooddijk van legioblokken aan de rand van het noordelijk retentiebekken inclusief riool technische aanpassingen, met een beschermingsniveau van 20.80+NAP en gedimensioneerd volgens de kaders van een primaire kering;
2. Beschikbaar stellen van een krediet (planuitwerking en realisatie) ten bedrage van € 1.040.000,-- voor het optimaliseren van de nooddijk met legioblokken en aanpassing riooltechnische voorzieningen;
3. Voor het komende hoogwaterseizoen bescherming bieden volgens het huidige "Hoogwaterplan gemeente Leudal 2022-2023" en zodra de werkzaamheden zijn gerealiseerd hierop het bewuste hoogwaterplan actualiseren;
4. Het inzetten op een definitieve maatregel voor de bescherming van de woningen aan de rand van het noordelijk retentiebekken.

4. Argumenten

1.1 Gebruik maken van de reeds aanwezige voorzieningen en deze verder optimaliseren

In het verleden is hier al een semi-permanente noodmaatregel gerealiseerd. Gebruik maken van de bestaande fundering incl. aanwezige kwelscherm en hiermee de nooddijk opbouwen tot het gewenste beschermingsniveau. Opbouw tot het gewenste niveau maakt versterken van de nooddijk noodzakelijk. Versteving met steunberen, creëren van tegendruk door plaatsen tijdelijke voorzieningen (bigbags) of anderszins zal onderdeel zijn van nadere uitwerking en is meegenomen in kosteninschatting.

1.2 Uitkomst alternatievenstudie Nooddijken

In het onderzoek naar alternatieven als nooddijk zijn diverse oplossingen beoordeeld. Hierbij is o.a. de Geodesign Barrier als mogelijk alternatief naar voren gekomen. College heeft de diverse alternatieven meegenomen in de gesprekken met bewoners waarbij de voorkeur is uitgesproken voor de nooddijk met legioblokken.

1.3 Investeren c.q. desinvesteren

De varianten zoals beoordeeld in de alternatievenstudie worden allen substantieel hoger geraamd dan het nu voorgestelde alternatief met legioblokken. Daarbij komt ook nog dat bij gebruikmaking van een alternatief de huidige voorziening van legioblokken volledig moet worden verwijderd. Dit brengt extra kosten met zich mee.

1.4 Draagvlak voor maatregel vanuit omgeving

Bescherming tegen hoogwater is geen verantwoordelijkheid voor de gemeente Leudal. Door het reeds jaren lang realiseren van noodvoorzieningen binnen zowel voormalige gemeente Haelen alsook in Leudal ontstaat een morele verplichting voor het doorzetten hiervan.

1.5 Bescherming bieden tot 20.80+NAP

Op termijn wordt de instroomvoorziening volgens de nu geldende normen opgehoogd tot 20.80+NAP. Door optimalisatie nooddijk tot 20.80+NAP is het beschermingsniveau conform de landelijk geldende normen. Nu is deze nog 20.00+NAP.

1.6 Optimaliseren riooltechnische voorzieningen

Door veranderende waterdruk op bestaande leidingen en door aangescherpte uitgangspunten (kaders primaire kering) is ook optimalisatie van het riool noodzakelijk. Hierdoor is naast een maximaal werkend rioolstelsel ook veiligheid geborgd.

2.1 Krediet beschikbaar stellen voor optimalisatie

Door beschikbaar stellen van het krediet kan het plan verder worden uitgewerkt en aansluitend gerealiseerd

3.1 Bescherming bieden volgens huidige hoogwaterplan.

Door gebruikmaking van huidige plan wordt hoogwaterbescherming geboden.

4.1 Inzetten op structurele oplossing

De maatregelen vanuit gemeente Leudal blijven een noodmaatregel. Bescherming door middel van structurele oplossingen is een verantwoordelijkheid van andere overheden.

5. Risico's

Verlengen nooddijk door hogere bescherming

Door het beschermen tot een hogere waterstand zullen meer woningen binnen de kering (kunnen) gaan vallen. De verdere concretisering van het plan zal hierover uitsluitsel moeten geven. Ook zullen hierin eventuele secundaire voorzieningen moeten worden beoordeeld zoals riolering, stroomvoorzieningen, bereikbaarheid, realisatie, beschikbare ruimte. In de verdere planuitwerking met alle noodzakelijke detailgegevens zullen deze risico's waar mogelijk worden verkleind en/of weggenomen. In de kosteninschatting zijn hiervoor middelen geraamd.

Kostenoverschrijding

De geraamde kosten zijn richtbedragen met meerdere nog geschatte kosten. Bij de nadere uitwerking zullen de bedragen steeds meer aan realiteitsgehalte winnen waardoor ook de daadwerkelijke kosten beter inzichtelijk zullen zijn. Naar de huidige inschatting/verwachting zijn de ingeschatte kosten ruim geraamd waardoor is te verwachten dat het totaalbedrag niet zal worden overschreden

Realiseren van een noodmaatregel

Alle beschermingsmaatregelen zoals nu opgenomen in het hoogwaterplan en alle benoemde alternatieven hebben risico's tijdens de opbouw en tijdens hoogwater. Een permanente dijk of het ophogen van de instroomvoorziening (permanente oplossing) beperken het risico aanzienlijk. Daarom wordt ook onder beslispoint 4 aangegeven in te zetten op een permanente oplossing waarbij de verantwoordelijkheid ligt buiten de gemeente Leudal.

Beschikbare tijd voor opbouw nooddijk

Opbouw van de noodmaatregel moet binnen 36 uur gerealiseerd zijn. Na melding dat een hoogwatergolf optreedt is 36 uur beschikbaar voor opbouw van de noodmaatregel. Mogelijk is het realiseren van de nooddijk dusdanig (arbeidsintensief) dat dit volgens de huidige technieken niet binnen de aangegeven tijd mogelijk is. Nadere uitwerking zal inzicht geven in het beperken of wegnemen van dit risico.

Risico op bezwijken noodmaatregel

Ondanks alle in te bouwen veiligheidsmarges en veiligheidsmaatregelen blijft de voorziening een noodmaatregel. Deze kan door onvoorziene omstandigheden bezwijken. Om veiligheid voor bewoners te maximaliseren wordt daarom voorgesteld om conform het huidige hoogwaterplan ook bij de geoptimaliseerde nooddijk op een nog nader te bepalen waterstand over te gaan tot evacuatie van de betreffende woningen.

Zorgvuldige advisering i.r.t. bestuurlijke, maatschappelijke en politieke urgentie

Gezien de bestuurlijke, maatschappelijke en politieke urgentie is onderhavig voorstel zonder zorgvuldige en compleet afgeronde verificatie opgemaakt. De in het voorstel opgenomen uitgangspunten en gemaakte keuzes zijn mogelijk onvoldoende belicht of afgewogen. Advisering onder tijdsdruk levert doorgaans niet de meest complete en afgewogen besluitvorming op. Daarom wordt geadviseerd om naast het te nemen besluit ruimte te laten voor aanpassingen en/of gewijzigde keuzes tijdens de verdere uitwerking van de projectopdracht. Bij het beschikbaar stellen van het gevraagde krediet behoort deze ambtelijke nuancering. Uitgangspunt hierin blijft een passende maatregel voor hoogwater aan de rand van het retentiebekken Haelen-Horn.

6. Juridische context

Niet van toepassing.

7. Financiële toelichting

Toelichting:

De aanvraag voor het krediet van € 1.040.000 leidt tot een jaarlijkse afschrijvingslast van € 21.000. Op het moment dat naar de huidige inschatting in 2035 een permanente oplossing wordt gerealiseerd, is de technische levensduur van deze legioblokken nog niet bereikt. Er resteert uitgaande van 2025 een te verwachten boekwaarde van € 830.000 (€ 1.040.000 minus 10 jaar afschrijving van € 21.000), wat bij afvoeren leidt tot een incidenteel boekverlies in het betreffende jaar. Het uiteindelijke boekverlies kan lager uitvallen bij verkoop van de legioblokken.

Omdat het voorstel onder tijdsdruk tot stand is gekomen heeft er geen volledige financiële toetsing met externe gremia/adviseurs kunnen plaatsvinden over het plan. Op het moment dat verdere uitwerking van de projectopdracht tot een vervolgvraag leidt die hoger is dan het gevraagde krediet, zal er een nieuw voorstel worden aangeboden aan college en raad.

Subsidiemogelijkheden:

Met ingang van 3 december 2024 is ten behoeve van het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL) de subsidieregeling Korte termijnmaatregelen opengesteld en loopt tot 1 januari 2027. Hiermee is in totaal €10 miljoen beschikbaar voor projecten die op de korte termijn bijdragen aan het verminderen van wateroverlast. De regeling staat ook open voor aanvragen van de partners van het programma WRL, mits de beoogde maatregelen niet onder de reguliere beheer- of uitvoeringstaak vallen. Het project optimalisatie nooddijken valt hiermee niet onder deze subsidieregeling omdat hier geen sprake is van continuïteit van de maatregel.

8. Communicatie

Na besluitvorming door gemeenteraad zal een bewonersbrief worden opgemaakt waarin alle betrokken bewoners worden geïnformeerd over het genomen besluit.

9. Vervolg

Na raadsbesluit zal het plan verder worden uitgewerkt waarbij op basis van een projectplan het college de realisatie zal verzorgen. Tot die tijd wordt het hoogwaterplan Leudal 2023 waar nodig geactualiseerd om ook voor het hoogwaterseizoen 2025-2026 een adequate bescherming te bieden. In het eerdergenoemde projectplan zal volgens het vastgestelde handboek projectmatig werken een document worden opgesteld met planning, capaciteit, mijlpalen, verantwoordelijkheden en budgetbewaking. Het college zal periodiek de raad informeren middels een RIB.

10. Bijlagen

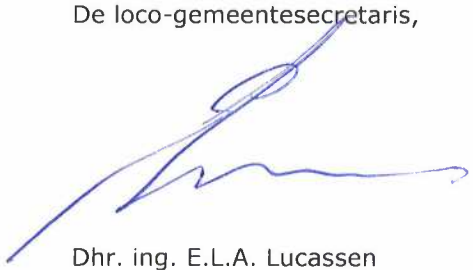
Bijlage(n)

- Bijlage 1 Brief bewoners Kemp d.d. 15 september 2025
- Bijlage 2 concept Raadsbesluit

Heythuysen, 7 oktober 2025

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN LEUDAL,
De loco-gemeentesecretaris,

De burgemeester,

Dhr. ing. E.L.A. Lucassen

D.H. Schmalschläger